

מסורת הש"ס עם הוספות

א) עי' תוס' כתובות לג. ד"ה וניתר, (ב) [שנועות לב ע"ש], (ג) [שנועות לב ע"ש מיר כ: נדמים פו. ז"ק עג: ז"צ קטנ: עי' תוס' ב"ק עג: ד"ה כו, (ד) עי' תוס' ב"ב קסב: ד"ה נמצא, (ה) עי' תוס' ב"ב מא: ד"ה נחלקה, (ו) במדבר לה כה, (ז) עי' סנהדרין סה, (ח) עי' סנהדרין לב, (ט) דברים יט טו, (י) סנהדרין כז, (יא) [ועי' חוס' יצמות כה. ד"ה הוא וכו'], (ל) ע"ע תוס' סנהדרין ט. ד"ה בזמן.

הגהות הב"ח

א) תוס' ד"ה אמר ר' יוסי. ג"צ ע"ל בתוס' סוף דף זה בד"ה דעינ: (ב) ד"ה לאסודי וכו' וי"ל דסגרא הוא דכיון: (ג) ד"ה שמואל וכו' דפרישית לעיל. ג"צ בד"ה א"ר יוסי: (ד) בא"ד דמקשינן שלשה לשנים לענין נמצא:

גליון הש"ס

גמ' אחד דיני ממונות. עי' שנועות דף לה ע"א חוד"ה או: תוס' ד"ה אמר רבא וכו' אב"ענין נמצא כו'. עי' סנהדרין לא ע"א חוד"ה ש"ס:

תורה אור השלם

א) לא יקום עד אחד באיש דבר. עין ודב"ל חפאת בכל חפא אשר יחפא על פי שני עדים או ער פי' שישנה עדים יקום דבר: (דברים יב, טו)

ביצד העדים

בדיני נפשות. דכתיב והלילו העדה^(א) ומהדרינן לזכותא^(ב): אחד דיני ממונות. נמי עדותן צטלה: בזמן שהתרו בהן. וצדייני נפשות כי אמרינן צטלה בזמן שהקרוצ או הפסול נשתתף בעדות מתחלה להיות מן המתריץ בעוצרי עזירה: אצל אס לא התרו זהן ולא כוונו להיות עדים דצבר לא צטלה עדות האחרים צצציל ראייתן של אלו דמה יעשו שני אחין שראו עם שלישי מן השוק צאחד שהרג את הנפש: גמ'^(ג) והוא שהעידו בו"ץ בתוך כדי דיבור. התם קאמרה מתני' מלה כשנים אצל אס העידו השנים ולאחר זמן העידו האחרים הרי הן כשתי כמות לכל דצר: וב"א אחד ואחד. התחיל להעיד צתוך כדי דיצור של סיומו של חצירו: הרוג יצי". לרצי יוסי דאמר אף צלא התרו שלא נתכוין להעיד הוא מציל את הנדון מפני קורצה הרוג נמי יציל את הנדון שהרי גם הוא ראה והוא קרוצ אצל עצמו: כשהרגו מאחוריו. מתקיימין כל המקראות שמחציצן את הרוצח ליהרג: יקום דבר. כתיב צהאי קרא שעשאן לכולס כשנים דהיינו העדים אצל לא צעושי הדצר: היכי אמרינן ד"הו. לקרוצ ופסול למצדקינהו אס מתחלה לעדות נתכוונו:

פרק ראשון

מכות ו.

אמר רבי יוסי במה דברים אמורים בדיני נפשות. פי' הקונטרס משום דכתיב והלילו העדה דמנזיה לצטל העדות צקל כדי להציל הנפש וקשה לפירושו דל"כ דיני ממונות נילף מינייהו דהא כתיב משפט אחד יהיה לכם^(א) ועוד דצדיני ממונות נמי כתיב^(ב) ע"פ שנים או ע"פ שלשה ונקיש ג' לצ' לכך פירש ר"י דצדיני נפשות שיץ שפיר למילף משנים דעדותן צטלה משום דמה שנים כי נמצא אחד מהן קרוצ או פסול עדותן צטלה לגמרי ומעתה אינה מועלת לכולס הלכך צשלשה נמי כולס צטלים לגמרי אצל צדיני ממונות דצשנים נמי כי נמצא אחד מהן קרוצ או פסול השני אינו צטל לגמרי דחייצ לו שצועה לכך [שלשה^(ג)] נמי נמצא אחד מהן קרוצ או פסול תתקיים העדות צשאר עדים: **אמר רבא** והוא שהעידו בול"ם בתוך כדי דיבור. [פ"ה] וצהא קאמרה מתניתין דמלה כשנים אצל אס העידו השנים ולאחר זמן העידו האחרים הרי הן שתי כתי עדים לכל דצר משמע דקאי אף לענין קרוצ או פסול וקשה דהא משמע צסמוך דלענין דין דקרוצ או פסול אינו תלוי צהעדאה צתוך כדי דיצור אלא צראיית מעשה גמרה^(ד) עדותן אף כי העידו אחר תוך כדי דיצור דקאמר הרוג יציל לכך נראה דלא קאי רק אדין דעדים וזוממין דקאמר עד שיזומו כולס וצהא קאמר דוקא כי העידו כולס כדי דיצור דזה הוי עדות אחד וצעינן עד שיזומו אס נמצא אחד וצעינן עד שיזומו כולס^(ה) אצל לענין נמצא אחד קרוצ או פסול אס נמי שגא דדוקא גצי נמצא אחד שלהם היתה צצת אחת עם העדים^(ו) אצל צעדים וזוממין שאינן אומרים אמת אס כן לא צא עדותן אלא כשיעידו צצית דין וכיון דלא העידו צצת אחת רק לאחר כדי דיצור לא חשצינן כחד עדות כן נראה למשי"ח^(ז): ^(ח) **אלא** מעתה הרוג יצי". פירוש שהוא צעל דין אי נמי מפני שהוא שוגא ושוגא פסול לעדות^(ט) [ועיין חוס' יצמות כה. ד"ה הוא וכו' צאריכות]: **נרבע** יצי". מפני שהוא שוגא של רוצעו צעל אונסו ולא נראה דהא מוכח פ"ק דסנהדרין (דף ט: ושס) דנרבע לאנסו כשר לעדות ויש לייצצ דמנרבע לרצונו פריך דצהכי איירי קרא דכתיב ומתו גם שניהם^(י) דהיינו צרצון ולהכי פריך יציל הנרבע אפילו יש עדים הרצה דצצר ולא מפני שהוא שוגא כיון שהוא לרצונו אלא מפני שהוא^(יא) קרוצ לעצמו וקשה דצמסכת סנהדרין (סג) אמרינן פלוני רצעני לרצוני הוא ואחר מצטרפין להרגו וי"ל דהני מיילי כי ליכא סהדותא מעלמא דרצעו לרצונו וליכא סהדותא אלא מהוא עצמו ואחר ולכך פלגינן לדיצוריה דלגצי ידיה לא מהימנין ליה דקרוצ הוא אצל עצמו אצל הכא דאיכא עדים שנרבע לרצונו ומעדותן נקרא רשע ופסול לעדות ואין אנו צריכינ לעדותו כלל ועוד אמר הר' יוסף צבור שור דפריך הכי נרבע שהוא קרוצ לרוצע יציל וכן הרוג שהוא קרוצ להורג יציל^(יב): **היכי** אמרינן ד"הו. קאי אדיני ממונות צשלמא אדיני נפשות לא קשה היכי אמרינן כו' דניחוי אןן אס התרו צו הקרוצ ופסול אס לאו אלא פריך צדיני ממונות דליכא התראה:

לאסהודי אתיתו. קשה דאס כן לא יהרג אדס לעולם דהקרוצים יצאו ויאמרו לאסהודי אחינן ופירש רצינו חיים כהן דאמרינן לעדים כשרים לאסהודי עם הפסולין אחיתו או למיחוי אחיתו צלא הפסולין ואי אמרי הכשרים למיחוי אחינו צלא הפסולים אז לא הוי עדותן צטלה אפילו אס נמצא אחד מהן קרוצ או פסול אצל אי אמרי לאסהודי אחינו עם הפסולין הוי עדותן צטילה ומכל מקום חימה קצת היאך יהיו גם העדים כשרים נאמנים לומר לאסהודי אחינן כדי לצטל העדות הוו ליה כחזור ומגיד כיון שכצר העידו וי"ל דסצבא (צ) דכיון דצאין לצית דין עם הכשרים עכשיו נראין הדצרים שמתחלה כולוהו לאסהודי קא אחו דהוכיח סופן על תחלתן: **שמואל** אומר ה"בה ברבי יוסי. קשה היאך מצינו ידינו ורגליו כשנותנין גט שיש צמעמד קרוצים והיה לנו לומר דעדות הכשרים צטל והאי דומיא דדיני נפשות דשרינן אשת איש שיש צה מיתת צית דין וטעם דפרישית לעיל (ג) גצי עדות נפשות שיץ נמי צגט וגס לרצי נמי קשה שפעמים יתכוין אחד מן הקרוצים להעיד לכן נראה לר"י דגס לר' יוסי לא אמרו דעדותן צטלה אלא דוקא צאותן שמעידים צפני צ"ד אצל צצציל ראייה לחודה לא וא"ת א"כ מאי פריך הרוג יציל והא אינו הולך להעיד צצית דין ואומר הר"י דודאי מתחלה היה סצור הש"ס לרצי יוסי כי נמי אינן צאין להעיד צצ"ד עדותן צטלה ומשני צמקיימי דצר הכחוצ מדצר כלומר כצצאין לקיים הדצר צצית דין אמר רצי יוסי נמצא אחד מהן קרוצ או פסול דעדותן צטלה ואס תאמר א"כ מאי פריך לעיל מה יעשו שני אחין וכו' והלא אין שום חששא אס לא יצאו להעיד צצית דין כדפירשתי ויש לומר משום דפעמים שלא ידע זה צה ויעיד האחד אע"פ שכצר העיד אחיו צצ"ד ואפילו אירע לאחר כדי דיצור מכל מקום עדותן צטלה משום דמקשינן שלשה לשנים (ד) נמצא קרוצ או פסול^(יג) צה אחר זה אע"פ דלענין הזמה צעינן תוך כדי דיצור^(יד): **היו**

והאי דומיא דדיני נפשות דשרינן אשת איש שיש צה מיתת צית דין וטעם דפרישית לעיל (ג) גצי עדות נפשות שיץ נמי צגט וגס לרצי נמי קשה שפעמים יתכוין אחד מן הקרוצים להעיד לכן נראה לר"י דגס לר' יוסי לא אמרו דעדותן צטלה אלא דוקא צאותן שמעידים צפני צ"ד אצל צצציל ראייה לחודה לא וא"ת א"כ מאי פריך הרוג יציל והא אינו הולך להעיד צצית דין ואומר הר"י דודאי מתחלה היה סצור הש"ס לרצי יוסי כי נמי אינן צאין להעיד צצ"ד עדותן צטלה ומשני צמקיימי דצר הכחוצ מדצר כלומר כצצאין לקיים הדצר צצית דין אמר רצי יוסי נמצא אחד מהן קרוצ או פסול דעדותן צטלה ואס תאמר א"כ מאי פריך לעיל מה יעשו שני אחין וכו' והלא אין שום חששא אס לא יצאו להעיד צצית דין כדפירשתי ויש לומר משום דפעמים שלא ידע זה צה ויעיד האחד אע"פ שכצר העיד אחיו צצ"ד ואפילו אירע לאחר כדי דיצור מכל מקום עדותן צטלה משום דמקשינן שלשה לשנים (ד) נמצא קרוצ או פסול^(יג) צה אחר זה אע"פ דלענין הזמה צעינן תוך כדי דיצור^(יד):

לרצי נמי קשה שפעמים יתכוין אחד מן הקרוצים להעיד לכן נראה לר"י דגס לר' יוסי לא אמרו דעדותן צטלה אלא דוקא צאותן שמעידים צפני צ"ד אצל צצציל ראייה לחודה לא וא"ת א"כ מאי פריך הרוג יציל והא אינו הולך להעיד צצית דין ואומר הר"י דודאי מתחלה היה סצור הש"ס לרצי יוסי כי נמי אינן צאין להעיד צצ"ד עדותן צטלה ומשני צמקיימי דצר הכחוצ מדצר כלומר כצצאין לקיים הדצר צצית דין אמר רצי יוסי נמצא אחד מהן קרוצ או פסול דעדותן צטלה ואס תאמר א"כ מאי פריך לעיל מה יעשו שני אחין וכו' והלא אין שום חששא אס לא יצאו להעיד צצית דין כדפירשתי ויש לומר משום דפעמים שלא ידע זה צה ויעיד האחד אע"פ שכצר העיד אחיו צצ"ד ואפילו אירע לאחר כדי דיצור מכל מקום עדותן צטלה משום דמקשינן שלשה לשנים (ד) נמצא קרוצ או פסול^(יג) צה אחר זה אע"פ דלענין הזמה צעינן תוך כדי דיצור^(יד):

מפיו זה אחר זה צתוך כדי דיצור שסיים צצור הראשון התחיל דיצור האחרון. [רשב"ם בבא בתרא קטט.]. תלמיד ד"רב. שלום עליך רצי [שבועות לב.]. ב"א חד וחד בתוך כדי דיבור ש"א חבירו. כשאנני זה וכו' התחיל זה לצצר צתוך כדי שאילת שלום [שבועות לב.]. **חבי** אמרינן ד"הו וכו'. כלומר כצצאנתם לראות את המעשה לאיזה דעת צאנתם לראות או להעיד וכו' נמצינו למדין שהצא לראות מעשה כדי להעיד חשצינן ליה עד ואפילו לפסול כל חציריו לצטל עדותן אס הוא פסול [רשב"ם ב"ב קי"ג ע"ב בד"ה ג' שנכנסו]. ורב נחמן אומר ה"בה ברבי. וקי"ל הלכה כרצ נחמן צדיני [שם].

כגון שבא והכחו הכאת מות מאחוריו שאינו מכיר מי הכהו כדי להעיד אלא העדים הן בלבד שראוהו והן המעדיין עליו וכן הנרבע כיוצא בו כשרבעו מאחריו ולא ראהו. ואקשינן ההורג (והנרבע) [והרובע] שאי אפשר לומר שלא ראו אס יודו ויצלו ותבטל העדות כולה שהרי נכללו עמהן קרובין. ואוקימ' על פי שלשה עדים או על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר. כלומר אס נמצא במעידי עדות קרוב או פסול בטלה העדות אבל בבעלי הדין לא. מדחזינן לרבא דהוא בתרא מפרש טעמא דרבי (שמעון) [שמענין] מינה דהילכתא כותיה סבירא ליה. דאמר רבי במשנתנו בזמן שהתרו בהן אמר רבא היכי אמרינן להו כלומר (אין) [איזן] דרך זו התראה ששנה במשנתנו. ואמר אמרינן להו למיחוי אחיתו שמה שמעתם צעקה ורצתם לראות מה היא ולא לעדות נקבצתם ונודמן לכם וראיתם שזה הרג את זה או נודמן לכם וראיתם שזה הלוח לזה כך וכך מומן אס כן ראיתם מה יעשו שני אחין שראו אחד שהרג את הנפש חיבטל העדות בכך והן לא באו להעיד אלא לראות בלבד. ועמד הדבר כי אין העדות מתבטלת אלא אם אומרים להעיד נתכוונו ונתקבצו לכך ונמצא א' מאלו שנתוועדו לעדות קרוב או פסול. ויש מי שמפרש כי בזמן ההגדה אומרים להן לראות באתם (אין) [אן] להגיד העדות באתם. ויש על הפירוש הזה (צ) פירכא ולא חפצנו להאריך. אמנם הדבר שקבלנו מרבותינו הוא שפירשנו. וקי"ל כרבי דאמר רב נחמן הלכתא כרבי ועוד דהא רבא מפרש לטעמיה. ודייקא מתני' בעדות ממוין עדות על פה דומיא דעדות נפשות אבל עדות בשטר לא מיפרשא הכא כל עיקר וקי"ל בעדות בשטר תתקיים העדות בשאר וכדחזקיה דאמר בגמרא דגט פשוט (דף קסב:) מילאהו בקרובים כשר (ג) וכבר פירשנוהו במקומו:

חשק שלמה על ר"ח (א) נראה דל"ל והנה הוא קרוצ אצל עצמו יצטל העדות וכו'. (ב) צריצב"א כי שגא"ה מפ' ר"ח ו"ל כפי' הזה וצ"ע. (ג) דברי ר"ח אלו מוצאין צמי' הרמצין וצרין.

עין משפט

נר מצוה

מג א מיי פ"ה מהלכות עדות הלכה ג סמג לאזין ריג:

מד ב מיי שס פ"כ הלכה ג סמג שס טווח"מ שס:

מה ג מיי פ"צ מהלכות שטעות הלכה יז:

מו ד מיי פ"כ מהלכות עדות הלכה ג סמג עשין קי טוח"מ סי' לח:

מו ה ו מיי שס פ"ה הלכה ד ה

סמג לאזין ריג טוח"ע ח"מ סימן לו סעיף א:

הגהות וצינונים

א) בסנהדרין נוסף ואחד שראו: צ] צ"ל א"ר יוסי וכו' מהר"ם (גליון) כוונתו שהפיסקא אינה מדוקדקת וצ"ל הפיסקא א"ר יוסי וכו': ג] צ"ל רבי אומר וכו'. מהר"ם (גליון) כוונתו שהפיסקא אינה מדוקדקת וצ"ל הפיסקא רבי אומר וכו': ז] צ"ל למיחוי אחו עדותן מתקיימת. ומ"ש אח"כ מה יעשו שני אחין וכו' פיסקא בפני עצמה היא. מהר"ם (גליון) אולם ברי"ף ורא"ש כאן ובתוס' בסנהדרין דף ט ע"א ד"ה בזמן וברשב"ם ב"ב דף קיג ע"ב ד"ה ג' שנכנסו הגי' כלפנינו: ה] גירסת מהר"ם (גליון): ו] גי' רשא' דראיית מעשה גרמיה (גליון): ז] הב"ח חו"מ לח אות יד העתיק **הכשרים**: ח] ר"ת "מורי שיחיה" והוא רבינו פרץ (פרוך לנר): ט] זה הדיבור וד"ה נרבע הד"א. מהר"ם (גליון): י] צ"ל דכתיב **שניהם מות יומתו** (רש"ש, ע"פ ויקרא כ:ג): יא] גי' מהר"ם מפני שהוא [רשע ופסול] לעדות ומיהו קשה כו' **אמר רבא כו' מפני שאדם קרוב אצ"ע צבמו** וי"ל (גליון): ל] צ"ל **גם** בזה (ע"פ תוס' ר"פ):

רבינו חננאל

וכן בחייבי מלקיות אחיא רשע (הוא) [רשע]. כתיב בחייבי מיתות אשר הוא רשע למות ובחייבי מלקיות כתיב והיה אם בן הכות הרשע מה בחייבי כריתות ובחייבי מיתות אין עונשין ואין מזהירין מן הדין כך חייבי מלקיות בחייבי גליות נמי אחיא רוצח רוצח. תניא אין העדים זוממין נהרגין עד שיזומו שניהן וכך אין לוקין ואין משלשין ממון עד שיזומו שניהן. הצדוקין היו אומרים אין העדים זוממין נהרגין עד שיהרג הנידון: על פי שנים עדים או שלשה עדים כו' עד מנין אפילו הן מאה ת"ל עדים. פי' כשם שג' עדים מזימין ב' כך ב' מזימין ג' ומנין אפילו ק' שהעידו שבי' באין ומזימין אותן ת"ל עדים. כלומר כי דין העדות מתקיימת בב' כמו שמתקיימת בק' נמצאת עדות ק' כעדות ב' כך לענין דין הזמה (ק"ב) [ק' וב'] שוים. ואוקימ' למתני' בזמן שק' כולן כל אחד מהן העיד בתוך כדי דבור של חבור דקי"ל תוך כדי דיבור כדיבור דמי וכאילו כולן בבת אחת העידו ואינן יכולים האחרונים לומר כי הראשונים הן שחייבוהו ואנחנו לא עשינו כלום: כיון שמפרש מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול א" ג' נמצא א' מהן קרוב או פסול כו'. ואקשינן אי הכי לא תתקיים עדות לעולם שהרי ההרוג מגיד עם העדים על ההורג והנה הוא קרוב א) מבטל העדות ויציל ההורג. ודחי' כגון שבא והכחו הכאת מות מאחוריו שאינו מכיר מי הכהו כדי להעיד אלא העדים הן בלבד שראוהו והן המעדיין עליו וכן הנרבע כיוצא בו כשרבעו מאחריו ולא ראהו. ואקשינן ההורג (והנרבע) [והרובע] שאי אפשר לומר שלא ראו אס יודו ויצלו ותבטל העדות כולה שהרי נכללו עמהן קרובין. ואוקימ' על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר. כלומר אס נמצא במעידי עדות קרוב או פסול בטלה העדות אבל בבעלי הדין לא. מדחזינן לרבא דהוא בתרא מפרש טעמא דרבי (שמעון) [שמענין] מינה דהילכתא כותיה סבירא ליה. דאמר רבי במשנתנו בזמן שהתרו בהן אמר רבא היכי אמרינן להו כלומר (אין) [איזן] דרך זו התראה ששנה במשנתנו. ואמר אמרינן להו למיחוי אחיתו שמה שמעתם צעקה ורצתם לראות מה היא ולא לעדות נקבצתם ונודמן לכם וראיתם שזה הרג את זה או נודמן לכם וראיתם שזה הלוח לזה כך וכך מומן אס כן ראיתם מה יעשו שני אחין שראו אחד שהרג את הנפש חיבטל העדות בכך והן לא באו להעיד אלא לראות בלבד. ועמד הדבר כי אין העדות מתבטלת אלא אם אומרים להעיד נתכוונו ונתקבצו לכך ונמצא א' מאלו שנתוועדו לעדות קרוב או פסול. ויש מי שמפרש כי בזמן ההגדה אומרים להן לראות באתם (אין) [אן] להגיד העדות באתם. ויש על הפירוש הזה (צ) פירכא ולא חפצנו להאריך. אמנם הדבר שקבלנו מרבותינו הוא שפירשנו. וקי"ל כרבי דאמר רב נחמן הלכתא כרבי ועוד דהא רבא מפרש לטעמיה. ודייקא מתני' בעדות ממוין עדות על פה דומיא דעדות נפשות אבל עדות בשטר לא מיפרשא הכא כל עיקר וקי"ל בעדות בשטר תתקיים העדות בשאר וכדחזקיה דאמר בגמרא דגט פשוט (דף קסב:) מילאהו בקרובים כשר (ג) וכבר פירשנוהו במקומו: